

YOZGAT REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ BÖLÜMÜ AYLIK BÜLTENİ

GÜNDEM

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

Otizm Spektrum Bozukluğu
Nedir ?

Eğitsel Değerlendirme ve
Tanılama Süreci

Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Çocukların
Kaynaştırma/Bütünleştirme
Eğitimi Görülen
Problemler ve Öneriler

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU NEDİR ?

OSB konusunda çalışan farklı disiplin alanlarından uzmanlar OSB'ye farklı tanımlamalar getirmiştir. Psikiyatristler OSB'yi yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, iletişim ve duygusal karışıklık gibi kişilerarası ilişkileri içeren, yapısal sorunlar nedeniyle, insanlara özgü; sosyal etkileşim, fikir ve duygu paylaşımı, ortak hayal kurma, başkalarıyla ilişki içerisinde olma gibi davranışları etkileyen bir durum; sosyal etkileşim, iletişim, dil gelişimi ve davranış alanlarında temel fonksiyonların gelişmesinde gecikmeleri de içeren ileri düzeyde ve karmaşık bir bozukluk olarak değerlendirmektedir (Özdemir,2014). Nörologlar OSB'yi erken yaşta başlayan nöral bağlantı bozukluğu olarak tanımlarken (Mukaddes, 2014); OSB'li çocukların eğitiminde etkililiği en çok kanıtlanmış yöntem olan Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) (NAC,2011 Akt. Kaymak, 2013) açısından OSB, biyolojik temelleri olan, ancak, fiziksel ve sosyal çevreyle, titiz bir şekilde düzenlenmiş yapıcı etkileşimler yoluyla değiştirilmesi olası davranış yetersizlikleri ve aşırılıkları sendromu olarak tanımlanmaktadır (Birkan 2011, Akt. Kaymak, 2013). UDA, OSB'li bireye birçok durumda kullanabileceği beceriler kazandırırken; aynı zamanda bireye sosyal açıdan kabul edilmesi zor olan öfke, tekrarlayıcı ve zarar verici davranışlara etkili alternatifler oluşturacak becerileri uygulaması ve geliştirmesi için çoklu planlanmış olanaklar sağlayarak bu yetersizlikleri ve aşırılıkları düzeltmeye çalışır (Birkan, 2011). OSB olan çocuklar, bağımsız olabilmek için normal gelişim gösteren çocukların sistematik bir öğretime gereksinim duymadan kendiliğinden öğrendikleri pek çok beceriyi öğrenmek için özel olarak yapılandırılmış programlara ve öğretim ortamlarına gereksinim duyabilmektedirler (Tekin - İftar ve Değirmenci, 2012).

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU NEDİR ?

OSB temelde sosyal etkileşim ve iletişim yetersizliğinden kaynaklı bir sorun olsa da zihinsel yetersizlik durumu yaygın olarak görülmektedir.

OSB psiko-motor gelişim, sosyal-duygusal gelişim, dil gelişimi, bilişsel gelişim gibi pek çok gelişim alanını birden fazla gelişim döneminde etkileyebilen bir bozukluktur.

OSB'ye yönelik yapılan en umut verici tedaviler; yoğunlaştırılmış davranışsal müdahaleleri ve ebeveynlerle çalışmayı içeren psikolojik tedavilerdir. Çok sayıda ilaç tedavisi kullanılmış olmasına rağmen bu tedavilerin davranışsal müdahalelerden daha az etkili olduğu kanıtlanmıştır.

Otizm Spektrum Bozukluğu DSM-5 Ölçütü

A. Aşağıdaki belirtilerdeki gibi sosyal iletişimde ve sosyal etkileşimlerde yetersizlikler;
 ·Göz göze gelme, yüz ifadesi, beden dili gibi sözel olmayan davranışlarda yetersizlikler.
 ·Yaşlılarıyla gelişim düzeyine uygun ilişkiler geliştirmede yetersizlikler.
 ·Diğer kişilere yaklaşmama, karşılıklı sohbet edememe, ilgilerin ve duyguların azalmış paylaşımı gibi sosyal ya da duygusal karşılık vermede yetersizlikler.

B. Aşağıdakilerden en az birinin varlığı ile kendini gösteren kısıtlı, yineleyici davranış örüntüleri, ilgiler ya da etkinlikler:
 ·Basmakalıp ya da yineleyici konuşma, motor hareketler ve nesne kullanımı.
 ·Sözel ya da sözel olmayan davranışta, rutinelere, ritüellere sıkı sıkıya uyma ya da değişime karşı aşırı derecede direnç gösterme.
 ·Eşyaların parçalarıyla sürekli uğraşıp durma gibi ilgilenme düzeyi ya da üzerinde odaklanma açısından olağan dışı ve çok sınırlı olan ilgi alanları.
 ·Duyusal uyarılara karşı aşırı derecede ya da olağan dışı biçimde tepkisellik ya da ışıklara ya da dönen nesnelere aşırı derecede ilgi gösterme gibi duyuşal çevreye olağan dışı ilgi.

C. Belirtilerin, erken çocuklukta ortaya çıkması.

D. Belirtilerin, işlevselliği sınırlandırması ya da bozması.

EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİ

Eğitsel değerlendirme ve tanılama erken yaşta yapılır. Bu süreçte veli, okul ve uzmanlar iş birliği içerisinde çalışmakla yükümlüdür. Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın; fiziksel, sosyal ve psikolojik bakımdan birey için en uygun ortamda yapılması gerekir. Bireyin yetersizliğine göre birden fazla yöntem ve teknik ile ölçme araçları kullanılarak yapılır. Çocuğun günlük yaşamını ve eğitimini bağımsız olarak sürdürebilmesi için sahip olması gereken beceriler değerlendirilir. Bu amaçla, eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde OSB tanısı olan çocuğun eğitim programlarından en üst düzeyde yararlanabilmesi için akademik, sosyal, dil ve iletişim, öz bakım gibi çeşitli beceri alanlarında gereksinimleri belirlenmektedir.

Ülkemizde, eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmeti RAM'da oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından verilmektedir. Bu kurula ebeveynler(veli) ya da OSB tanısı olan bireyin kendisi de üye olarak katılabilir. Bu da ebeveynler ve bireyin özel eğitim sürecinin her aşamasına etkin katılımını sağlamaktadır. Ardından, OSB olan çocuğunuz için Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu hazırlanır. Talep etmeniz durumunda, istediğiniz sayıda "aslı gibidir" sureti tarafınıza imza karşılığı verilir. Ve aynı zamanda ebeveynler E-devlet üzerinden de Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporuna erişim sağlayabilir. Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın ardından verilen bu rapor ile OSB olan çocuğunuz onun için en uygun eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine yönlendirilir. Bu doğrultuda, akademik yeterlikleri ve performans değerlendirmesi sonucuna göre çocuğunuz özel eğitim okuluna, özel eğitim sınıfına ya da tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim ortamına yerleştirilebilir. Ayrıca, ÇÖZGER'de özel gereksinimi olduğu belirtilen OSB tanısı olan çocuklara Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun uygun görmesi durumunda destek eğitim önerilebilir. Destek eğitim önerilen çocuklar özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanabilirler.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci kapsamında Rehberlik Araştırma Merkezi(RAM)' ne yapılacak müracaatlarda ebeveynler olarak sizler bizzat randevu başvurusunda bulunabileceğiniz gibi çocuğunuzun devam ettiği okul da yazılı başvuruda bulunabilir. Bu başvuru sonucunda sizlere RAMDEVU sistemi (ramdevu.meb.gov.tr) üzerinden randevu verilir. Ancak, her RAM kendisi için belirlenmiş bölgeye hizmet vermektedir. Dolayısıyla, çocuğunuz okula devam etmiyorsa ikamet ettiğiniz, çocuğunuz okula gidiyorsa okulunun bulunduğu bölgedeki RAM'a başvuru yapmalısınız. Randevuya giderken yanınızda bulundurmanız gereken bazı evraklar olduğunu unutmayınız. Sağlık sorunları nedeniyle RAM'a gidemeyecek durumda olan çocukların eğitsel değerlendirme ve tanılmasıyla ilgili süreç ise çocuğun bulunduğu ortamlarda yürütülebilmektedir.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNDE GÖRÜLEN PROBLEMLER VE ÖNERİLER

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının başarıya ulaşmasında öğretmenler, okul idaresi, tipik gelişim gösteren öğrenciler ve aileleri, özel gereksinimli öğrenciler ve aileleri, fiziksel ortam, destek özel eğitim hizmetleri, sınıf içi uyarlamalar, bireysel eğitim planı ve sivil toplum kuruluşlarıdır. OSB’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimde ailelerin ve öğretmenlerin bakış açıları, yaratıcı eğitim çevresi, pozitif akran ilişkilerinin desteklenmesi ve yasal politikalar gibi başlıklar mevcut sorunlar olarak görülmüştür.

A) SORUNLAR;

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitim uygulamaları yasal düzenlemelerle desteklendiği halde uygulamada görülen problemlerin bir kısmı OSB olan öğrencilerin okula ve sınıfa uyum konusunda yaşadıkları sosyalleşme ve uyum sağlama süreci ile ilgili iken bir kısmı da akademik anlamda eğitim sürecinde yaşadıkları zorluklarla ilgilidir.

1) OSB Olan Çocukların Okula Uyum Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar.

Tipik gelişim gösteren çocukların sosyal beceri konusunda çok fazla sıkıntı yaşamadıkları gözlenirken özel gereksinimli çocukların, yetersizliklerinin tür ve düzeyine bağlı olarak yetişkinleri, akranlarını, kardeşlerini gözlemleyerek sosyal becerileri kazanma veya bazı becerileri uygun biçimde ortaya koyma konusunda problem yaşayabildikleri görülmektedir.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNDE GÖRÜLEN PROBLEMLER VE ÖNERİLER

1) OSB Olan Çocukların Okula Uyum Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar.

- a) Sosyal becerileri farklı olan kaynaştırma/bütünleştirme öğrencileri akranları tarafından daha fazla reddedilmekte ve daha az popüler bulunmakta ve çoğu zaman yalnız kalmaktadırlar.
- b) OSB olan çocuklar, uyum gerektiren durumlarda saldırgan davranış sergileme, itme, vurma, ısırma benzeri kendine veya başkasına zarar verici davranışlar sergileyebilirler.
- c) OSB olan çocukların bu tür olumsuz davranışları ve yetersizlikleri nedeniyle kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarına dâhil edilmelerinde büyük zorluklar görülmektedir.
- ç) OSB olan çocukların sosyal, akademik ve farklı ortamlarda tercih edilme düzeyleri yok denecek kadar azdır.
- d) Kaynaştırma/bütünleştirme sürecinde OSB olan öğrencilerin sınıflarındaki akranları tarafından yeterince sosyal kabul görmedikleridir.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNDE GÖRÜLEN PROBLEMLER VE ÖNERİLER

2) OSB Olan Çocukların Okuma -Yazma Öğrenmede Karşılaştıkları Sorunlar.

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklarda okuma yazma öğretiminde tercih edilen yöntemler bireyin yetersizlik düzeyine göre değişebilmektedir. Ancak;

a) OSB olan çocuklar için konuyu uyarlayarak bilgilerin basitleştirilmesi, daha fazla uygulama yaptırma ve renklerle materyal uyarlaması gibi öğretim tekniklerinin kullanıldığı; yöntem ve teknikler hakkındaki bilgilerin ise doğrudan öğretim yöntemi, soru-cevap, gösterip yaptırma, ve model olma yardımı/ipucu ile sınırlı olması.

b) Materyallerin öğrencinin düzeyine uygun, kullanımının kolay, ilgi çekici, uygulamaya yönelik, merak uyandırıcı olması; sınıfın düzenlenmesinin ise öğrenciye göre olması,

c) Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisinin ön sırada oturması ya da uygun model olacak akranı ile birlikte oturması gibi sınırlı bilgilerin bulunması.

3) OSB Olan Çocukların Aritmetik İşlemlerde Karşılaştıkları Sorunlar.

OSB olan çocukların, aritmetik işlemlerde de sorunlar yaşadıkları bilinmektedir OSB olan çocukların;

a) Aritmetik işlemlerde sınırlılıkları olması,

b) Matematik becerilerin öğrenilmesinde güçlükleri (akıl yürütme ve işlem yapma hızında düşüklük) yaşadıklarının olması.

c) Dört işlem becerilerinde, öğrencilerin güçlük yaşamalarının en önemli nedenleri arasında işlemler ile ilgili adımların öğrenci tarafından hatırlanamaması,

ç) İşlem işaretlerinin hatalı okunması ve işlemin yapılma sırasına uygun olarak çözülememesi

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNDE GÖRÜLEN PROBLEMLER VE ÖNERİLER

4) Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitimde OSB Olan ve Olmayan Çocuklardan ve Ailelerinden Kaynaklanan Sorunlar :

OSB'nin diğer özel eğitim gerektiren yetersizliklere göre aile üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir. OSB'den etkilenmiş bir çocuğu yetiştirmek ailenin yeterliklerini ve yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu nedenle OSB ile birlikte ortaya çıkan belirsizlik, OSB farkındalığı, toplumda görülme sıklığı, OSB'nin şiddeti ve süresi gibi faktörler ebeveynlerin uyumunu ve tanıyı kabullenmelerini zorlaştırmaktadır.

- a) OSB olan çocukların anneleri hem kendileri hem de aileleri için diğer yetersizlik türü olan çocukların ailelerinden daha fazla problem yaşadıklarını bildirmişlerdir.
- b) OSB kavramı aslında bir bozukluk olmasının yanı sıra sosyolojik olarak "etiketlenme ve damgalanma" kavramlarını da içermekte olması.
- c) OSB olan çocuklar ve aileleri sosyal ortamlarda OSB semptomlarının tuhaf karşılanmasından dolayı diğer çocuklar ve aileler tarafından dışlanmış olması.
- ç) Çoğu zaman tipik gelişen çocukların OSB olan çocukları yeterince tanımadıkları, sergiledikleri semptomları yeterince bilmedikleri, iletişim kurmakta zorlandıkları ya da onlara nasıl yardım edeceklerini bilmedikleri için reddetme eğilimi göstermeleri ve olumsuz tutumlar sergilemeleri.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME EĞİTİMİNDE GÖRÜLEN PROBLEMLER VE ÖNERİLER

B) ÖNERİLER;

- OSB olan çocukların erken eğitilmelerinde öğretmenlere, özellikle anasınıflı düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerine büyük bir görev ve sorumluluğun düştüğünün farkında olmaları,
- Sınıf öğretmenlerinin konu hakkında farkındalık kazanmaları ve farklı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim etkinliklerinden haberdar olmaları için rutin eğitimlerden geçirilmeleri.
- Ayrıca, özel eğitim okullarında eğitim alan bu çocuklara yönelik sınıf ortamında olumsuz davranışları önleme ve bu davranışlara müdahale etme becerilerini uygulamalarının yapılması.
- Okullarda her sınıf düzeyindeki öğretmenden kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini koşulsuz kabul etmesi, yeterli işbirliği yapması, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimde empati kurması, yasa ve yönetmeliklere göre davranması beklenmekte ve bilgilendirme toplantılarının artırılması yönünde çalışmaların yapılması.
- Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimde öğretmenlerin görev ve sorumluluk bilinciyle hareket etmesinin yanında gönüllü olmaları.
- OSB konusunda yapılan araştırma, çalışma ve müdahalelerin daha sonraki yaş dönemlerinde de denenmesi ve etkilerinin karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

DİKEN, Halil İbrahim ve BAKKALOĞLU, Hatice. Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu. Ankara: PEGEM AKADEMİ, 2016

Ann M. Kring, Sheri L. Johnson, Wiley. "Bölüm 13." Anormal Psikolojisi/Psikopatoloji. 12.bs.çeviri. çev. ed. Muzaffer ŞAHİN. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017

Arzu ÇAKICI. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Kaynaştırma / Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Sorunlarına Genel Bir Bakış. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi Vol. 37(2)

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (T.C. Resmi Gazete, 7 Temmuz 2018, Sayı : 30471).

ESER

YOZGAT REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ BÖLÜMÜ AYLIK BÜLTENİ

Yazarlar:

Hakan ATALAY

Veysel ÇEKEREK

Sadık AKYÜZ

Mert KARACAOĞLU

İsmail Sami KARTAL

Kübra ESERYEL YILMAZ

Hamide Bilge AYDIN

